

յաճախ դրամական նպաստներ են ստացում:

Հայ բանտարկյալները Հանոստն ֆրանսիական միլիտարներին խորհրդում հաղորդել է, որ Գ. Պոլսում 1900 բանտարկյալներին 1800 հոգի ազատուած է բանտից. մնացած 100 հոգուց 60 ը դատապարտուած են դատարանով, իսկ 40-ը դեռ սպասում են դատական վճռի:

Նոր դայմադրանքը: Գ. Պոլսից «Ռուս. գործ» քննադատում է, որ հայ-կաթոլիկ ֆերիէ ֆէլիքսին Փաշինի դայմադրում է նշանակուած, իսկ հայ նազարէթ-էֆէնդին — Նաֆիրի դայմադրում:

Փաստականներ և ծիրակալութիւններ: Գ. Պոլսից հաղորդում են, որ Եւրոպայ են փախել հետեւեալ անձները. Պետեր-տուրգի թուրքաց զինուորական նախկին գործակալ Աղիբ-բէյը, գուարդիական զօրաբանակի հրամանատար Ռէուֆ-փաշայի որդին և լէտնանտ Սափ-բէյը, Հալէպ արտաքսուած Իզզետ փաշայի սրկին: Գ. Պոլսի ծովային ձեռնարանի 15 ուսանողներ ձերբակալուած են արդելուած բոլորներն ունենալուն և երեսուսարգ թուրքերի մասնագործի օգտին դրամական տուրքեր հատարելուն համար:

Ֆրանսիան և Ռուսիան Թուրքիայի վերաբերմամբ: Գ. Պոլսի առաջագիտական պնդողովի Պետերտուրգ գնալու հետ միաժամանակ Պարիզից իւր պաշտօնատեղին վերադարձու Պետերտուրգի ֆրանսիական դեսպան գրաֆ Մոնտերիլլան, Այդ դուպլիկատները օտարերկրեայ մի քանի լրագրողի առիթ է առել պնդելու թէ՛ դա պատահական բան չէ, այլ նախամատուցուած մի բան, որը կապ ունի Վոսիթի միջոցով եւրոպական դիւանագիտութեան այսուհետեւ բռնկիւք ընթացքի հետ: Այսպէս Kölnische Zeitung-ի Պետերտուրգի թղթակիցը նոյնիմբերի 3-ից (15-ից) հեռագրում է.

«Երկու դիւանագետներն էլ Պետերտուրգից կրմնկենն նոյնպէս զրեթէ միաժամանակ: Գ. Նեիլդով կրմնկեն Գ. Պոլսի, իսկ գրաֆ Մոնտերիլլան, որ այստեղ է բերել ֆրանսիական կտաւվարութեան Թուրքիային վերաբերեալ արած առաջարկները, Պարիզ կը վերադառնայ անձամբ զեկուցում տալու Ուստի պէտք է սպասել, որ առաջիկայ շարքի հետաքրքրական բացատրութիւններ կը լինին այն միջոցների մասին, որ մտադրութիւն կայ ձեռք առնելու Թուրքիայում: Փրանսիան, ինչպէս առում են, վճռապէս անցնում է ստիպողական միջոցների կողմը ի դէպ, եթէ Թուրքիան չկատարէ իւր խոստումները ռեֆորմների նկատմամբ, իսկ որպէս զի Թուրքիային դիւրութիւն տայ ռեֆորմները մտցնելու, դրա համար կամենում է կարգի գնել:

Հարգէ. բայց ինչ նախադեռով և նախահաշուով է շարունակուելու գործը, ինչ սխառեմի են հետեւելու:

Ի հարկէ, եթէ վանահայրերը մնալին իրենց պաշտօնի մէջ մինչև գործի գլուխ գալը, անկապած մի բան կը լինէր շինուած. նրանք հօ չեն գնում քանդուելու, հասկա չիւնելու. բայց արի տես սր դործը կիսատ է մնում: Ահա ինչու հարկաւոր է ունենալ մշակուած, հմուտ անձներ հաւանութեամբ հաստատուած նախագիծ և նախահաշիւ: Այդ հարկաւոր է, անհրաժեշտ է գիտ նախ համար ոչ միայն թէ ինչ պէտք է շինել, այլ և ինչ կարելի է քանդել, ոչնչացնել և ինչ պահել, պահպանել:

Սրանից երեք տարի առաջ ս. էջ միաձնի մօտ գտնուած վանքերից ս. Հովհաննիսեանց և Շողակաթի վանքերը, ս. Սինդրի որոշմամբ, ցմաք վանահայրերն ունեցան. առաջին վանահայրն է Կեր. Երեմիա տրեքիսկոպոսը, իսկ երկրորդին Կեր. Սեդրակեան արքեպիսկոպոսը: Ի հարկէ, նրանք բարձր և պատասխանատու պաշտօններ ունենա-

լով քաղական ֆինանսները, ուստի և առաջարկում է Ռուսիային, որ սա իւր ներկայացուցիչը նշանակէ օսմանեան պետական պարտքի յանձնագործի մէջ: Սակայն, Ռուսիան այնքան էլ համակիր չէ գործի վրայ Փրանսիայի ունեցած այդ հայեցակէտին:

Ռուսիայի և Թուրքիայի փոխադարձ յարաբերութիւնների մասին Բերլինի «Post» լրագրի Գ. Պոլսի թղթակիցը հետեւեալ խօսակցութիւնն է հաղորդում, որ նա ունեցել է թուրք պետական մի մարդու հետ. «Pall-Mall Gazette»-ի արած «մերկացումները» ի վեր եւրոպական մամուլի մէջ յաճախ խօսում էր, թէ ռուս-թուրքական դաշնակցութիւն կայ, և աչ մի անգամ մի վճռական հերքում չեղաւ ոչ ուսաց և ոչ թուրքերի կողմից: Յիշատի ռուս-թուրքական դաշնակցութեան մասին խօսք անգամ չի կարող լինել, որովհետեւ գործը վերաբերում է միայն մի քանի կէտերի նկատմամբ եղած համաձայնութեան: Յայտնի է, որ հայոց խնդիրը յարուցում էր ի վեր անգլիացիներին ատում են մեղքում, մինչդեռ ռուսներն աւելի ու աւելի հեղինակութիւն են ձեռք բերում: Մինչև անգամ հասարակ ժողովուրդը Ռուսիային այլ ևս Թուրքիայի մշտական թշնամին չի համարում: Ահա թէ ինչու ևս չեն կարծում, որ պ. Նեիլդովի Պետերտուրգ գնալը որիէ փոփոխութիւն առաջ բերի Ռուսիայի դէպի Թուրքիան ունեցած յարաբերութիւնների մէջ. գոնէ արեւելքում այս մասին կատարելապէս վստահ են: Բացի դրանից, առաջ քաղաքականութեան ծանրութեան կեղծոյնը ոչ թէ Թուրքիայում, այլ արեւելեան Ասիայումն է:

Միևնոյն թղթակիցը խօսակցութիւն է ունեցել և ռուսների հետ և, նրանց ասածների հիման վրայ, այն եզրակացութեան է եկել, որ թուրք պետական մարդու վերոյիշեալ հայեացքը չափազանց լատտես հայեացք է: Նրա ասելով, Ռուսիան Թուրքիային կառաջարկէ մի քանի պայմաններով բաց անել չընթացքների մտադրումները ռուսական մարտնչականքի առաջ: Միաժամանակ յարուցանելով եզրուական խնդիրը — շարունակութիւն Բերլինի լրագրի թղթակիցը. «Թուրքիային կօգնեն կու տալու այդ հարը, իսկ միւս կողմից Անգլիային հարուած կըտան: Թուրքիայից հողեր ձեռք բերելու մասին Ռուսիան չի մտածում, նրա համար աւելի թանկ արժէ, որ Սև ծովի իւր նաւատորմին պատ մուտք ունենայ Վոսիթի և Դարդանէլի միջով: Ահա թէ ինչու անգլիական դիւանագիտութիւնը մի խոշոր օխով գործից, երբ հայոց խնդրի յարուցմամբ այդ ունէր, թէ Ռուսիային կըտուպի, որ սա վերջուած միջամտի թրքական գործերին:

Լով հասարակ վանահայրութեան ետեւից լով անուան, անափառութեան համար չընկան, հապա այդ վանքերն իրենց անշքութիւնից ազատուելու, բարեկարգելու և վերանորոգելու համար եւ յիշատի, մենք տեսնում ենք, որ Կեր. Երեմիա տրեքիսկոպոսը անմիջապէս ձեռնարկեց վերաշինութեան գործին — նա քանդել տուեց վանքի հարակալին արտաքին պարիսպը իւր հին բուրջնիով և նրա տեղ երբայապէս քարից նոր պատ քաշել տուեց և մի երկարակամի փառահեղ քարաշէն բնակարան բարձրացրեց, որը սակայն մասնաւոր բնակարանութիւն ունի: Մեր նպատակը չէ այստեղ խօսել, թէ արժէ արդեօք մի այդպիսի մեծածախս պատ և մասնաւոր բնակարանութիւն ունեցող շէնք կառուցանել: Թէ և ոչ հասարակական, հաւաքած փողով է լինում, թէ և ոչ, մեր կարծիքով շտայութիւն է, բայց և այնպէս վնասակար գործ չէ և բուն վանքի շինութեան չէ վնասում: Բայց, ինչպէս լրուում ենք, առաջիկայ տարուանից Կեր. հայրը մտադիր է բուն վանքի վերանոր-

թան այն է, որ Ռուսիայի համար ամենին ցանկալի չէ նոր հողեր ձեռք բերելով իւր տան մէջ ոյժ տալ հայ տարրին: Առհասարակ Ռուսիան ամենին չի ցանկանում բռնի միջոցներով փութացնել Օսմանեան կայսրութեան քայքայման բնական ընթացքը:

Ջւանցերի բայման ինդիքը: «Nord»-ն ասում է, որ Գ. Պոլսի առաջագիտական վանք վերջին ժամանակներս խնդիր էր արուցել Ջւանցերներ բանալու և թէ, չնայելով օսմանեան կառավարական անձների ցոյց տուած ուժեղ ընդդիմադրութեան, այդ խնդիրը լուծուելու վրայ է: Ի նկատի կայ վերացնել միջազգային այն որոշումները, որոնցով արգելւում է օտարերկրեայ նաւերի մուտքը Մարմարական ծովը և Ոսկեղջիւր-Դարդանէլի և Վոսիթի միջով: Գ. Պոլսի վերջին անկարգութիւնները, որոնք սուլթանին ծանր վտանգ էին սպառնում, օտարացիներն նրան ցուել, որ Գ. Պոլսի նաւահանգստում իրեն բարեկամ նաւեր չկային, որոնք պահապելին իրեն իւր առաջամասն համար լարուած օտարերկրեայ խաղաղաւնեցիկ: Նա հասկացաւ, որ առաջ և ֆրանսիական նաւերը կարող են պաշտպանել իրեն արտաքին և ներքին թշնամիներից անհրաժեշտ դէպքում:

ՄՏԵՐԵՆԻ ՓՈՍՏԵՐ

«ԱՆՏԵՐԵՆԻ ԵՐԵՎԱՆԻ ԶԵՅՐ»

Մեզնից ով չի պատահել փողոցներում մուրացող երեխաների Գեղտոտ ու մաշուած երեսով, ցնցոտիներով, որ անցողի սիրաւ չեն շարժել: Բայց արդեօք մեզնից շատերն են հետաքրքրուել դրանցով, թէ ովքեր են դրանք, որտեղից, ինչպէս են իրենց օրերը առաջ տանում, ինչ են ուտում, սրտեղ են քնում: Ոչ, մենք շատ մաքրաօղջ (?) մարդիկ ենք և չենք կարող փողոցում կանգնել ու հետաքրքրուել այդ կեղտոտ արարածներով. ինչ կասի, եթէ յանկարծ պարոն Ոչնչանք անցնի, կամ եթէ օրիորդ Անտոնանը մօտենայ... ու այսպէս ոչորի ուշադրութիւնը դրանք չկարողանալով չըմտելի աղբաւ երեխաներն ընկած մեծ քաղաքների փողոցներում, ուտում են ու լիշխներ փշրանքները, քնում են քաղաքի հեռաւոր ծայրերում գտնուած աւերակներում ու արաք քայքայով բարոյական անկման ու մահուան են դիմում:

Միթէ չի կարելի այս երեւոյթի առաջ մտնել. եթէ կառավարութիւնը կամ հասարակութիւնը անտաշղիբ է դէպի այդ փողոցիկների վիճակը, միթէ մասնաւոր մարդիկ չեն կարող այդ ապաստանաւորիկ երեխաներին մի կերպ

օգնութեան հասնել և ազատել նրանց աղքատութեան, արարողականութեան, հիւանդութիւնների ու մահուան ճանկերից:

Ինչու չէ. շատ լաւ էլ կարող են, միայն հարկաւոր է կամենալ և կարողութիւն չինայել: Ապացոյց ուզում էք համեցէք:

Լոնդոնում այժմ ապրում է մի պատկառելի անձնուորութիւն, որին ամենքը ճանաչում են և որին ամենքը «անտէր երեխաների հայր» են անուանում (Father of Nobody's Children). Նրա իսկական անունը բժ. Բէքնարդն է, բայց հայ է կոչւում, որովհետեւ հօր գթութեամբ և անձնաւորութեամբ անա 30 տարի է, որ խնամում է անտուն անտէր երեխաներին: Սրանից 30 տարի առաջ նա դեռ ուսանողական նստարանի վրայ վճում է նուրիկ իրեն մարդասիրական գործին և գալ Արեւելք միստիօնարութիւն անելու: Բայց 1866 թ., խաղաղի ժամանակ նա պատահամբ ծանօթանում է Լոնդոնի ամենաաղքատ թաղերի հետ և իւր աչքով տեսնում է այն ամենը, որի մասին լսել էր շատ անգամ: Ջիւ անունով մի փողոցիկ երկաթայն նրան ցոյց է տալիս այն բոլոր անեղներն ու անկեղները, որ պատապարտւում էին «անտէր երեխաներ» և որոնց անտունում էին «Arabs of the City» (Միտիլի արաբներ): Մի անկեղնում կտուրի վրայ կուշ են եկել 5—10 երեխայ ու քնած են անշուք քրոնով. մի ուրիշ տեղ կիսամեկ երեխաներ փռուել են մի մեծ բակի քարայտակի վրայ և այլն. այս տեսարանը սաստիկ ազդում է Բէքնարդի մարդասէր հոգու վրայ և նա վճում է այնուհետև նուրիկ իրեն այդ երեխաների ինքնապահութեանը: Առաջ մի կողմէ ինչ նա սկսում է գործը. նախ մի փողոցիկ ուսումնարանի նման բան է բաց անում, յետոյ մի փողոցիկ գումար հաւաքելով որքանոց է հիմնում 35 հոգու համար, ապա հիւանդանոց է հաստատում և այսպէս կամաց կամաց ընդլայնում է իւր գործունէութեան ասպարէզը: Մի քանի թուեր կարող են ցոյց տալ, թէ ինչպիսի եռանդ է նա գործողի իւր գործունէութեան ընթացքում, ինչպիսի համակրութիւն է վայելում և ինչ հետեւանքներ է հասնել: Մինչդեռ իւր գործունէութեան առաջին տարիներում բժ. Բէքնարդն ըստականանում էր այն կողմիկներով, որ պատահաբար ուղարկում էին նրան, նա արդէն 1,300,000 ռուբլի նուիրատուութիւն է ստանում իւր բարեգործութեան համար. իսկ մինչև այժմ նա ստացել է 10,700,000 ռուբլի: Այն որոշումը, որը առաջին տարին 25 երեխայի համար էր հիմնուած, այժմ ընդարձակուելով հալւաբար երեխաներ է սեղանաւորում իսկ նրա հաստատած 27 մարդասիրական

տեսակ տեսակ հաստատութիւններ տարեկան 5000 ապաստանաւորիկ էլ իսկ են խնամում: Մինչև այժմ Բէքնարդն 30,193 երեխայի կարողացել հաց, շոր, ուտում և ապաստարան տալիս տպաստարան տալուց նա նրան համար պաշտօն ու գործ էլ է գտնւորինակ 1895 թուականին նա 1590 կուսուկ երեխաների համար գործ գտել և այդպիսով նրանց ազատել և անտէրութեան և անապաւութեան ճանկերից:

Թէ ինչպիսի մարդիկ են դուրս գալիս նրա ձեռքի տակից, կարելի է և ըրալանել այն ճանգամները, որ տարուայ ընթացքում նրա Գանա ուղարկած 6,128 երեխաներից մին 52 հոգի են զանազան յանցանքներ համար դատապարտուել: Եւ այս բոլորից հետո՞ նախաձեռնութեամբ և եռանդով է արուած:

Ուրեմն հիմա էլ կարող է, եթէ ցաւ կանայ, բարի գործ կատարել. միայն դրա համար հարկաւոր են այն աննուիրութիւնը և մարդասիրութիւնը, որոնք վայում են Բէքնարդի աննաւորութեան մէջ: Միայն հարկաւոր է բարձրանալ մի քիչ այն ճանապարհով միջնորդութիւն, որ ամեն ինչ սկսում է վերջանում է մեր «ես» ու. հարկաւոր է միայն մի փողոցիկ անկեղն նուրիկ մեր սրտում և՛ հիւանդանոց, հաւատարմ ենք, որ այդ անկեղն չի վնասի մի անձնաւորութեանը:

Միևնոյն Բերբերեան.

ՄԻ ԲԱՅՈՒՄՈՒԹԻՒՆ

«Անշարժ հոգեբանականութիւն» վերաբերում մի քանի տող բան գրելի «Նոր-Դար»-ի №196 համարում, որ վերջին անշարժութեան պատճառները բացատրող խօսքերը, ինչպէս լուծւ են, շատերը վերաբերում են թեմիս բարձր արագան Առաջնորդին. իբր թէ «չեղաւ ձեռք, որ մեզ միացնէր, մի հեղի նախկինութիւն, որ ուղղութիւն տար մեր մարքերին տողերի մէջ քչ... և յիշատակութիւն» խօսքերով Ն. Բ. Սրբազանութեան անձնաւորութիւնն է ակնարկւում:

Պարտք ևս համարում յայտնել որ այդ կարծիքը ըստ ամենայնի սխալ է, թէ, հակառակ գրողի ցանկութեան, այդպէս լինէր հասկացուելու: Դրան ապացոյց է իմ յայտնած այն միտքը թէ քահանային յատկացուած «հայր, հովիւ, տէր» անունները բոլորն էլ առաջնորդի, զեկավարի պաշտօն են հեթաղարում իրենց մէջ: Ուրիշ խօսքով մենք քահանայները չենք հաւաքում, մարքեր փոխանակում, որպէս զի թէ մի որդի դիւր ձեռք բերենք ժողովրդի մէջ և թէ այդ ժողովրդին առաջնորդիկ կարողանանք: Դրան ապացոյց և հետե-

զեկեցիկ բան է. ինչու չչարունակեցին Միևնոյն բանը պէտք է տեսլ նաև ձեռնակութի վանքի մասին: Մեզ յայտնի են եկամուտի մի մասը, բայց ծախքը — յայտնի չէ. ինչպէս են սպասում վանքի ինքնական միջոցները, որտեղ են շահեցում: Հետաքրքիր հարցեր:

Այս ամենից յետոյ, կարծում ենք պարզ է, որ ս. Սինդրի պարտաւորութիւն ունի տառնալին հրահանգներ տալու սա հասարակ բոլոր վանահայրերին, որոնցով պարզ կերպով որոշուին նրանց իրաւունքներն ու պարտաւորութիւնները, մասնաւոր առանձնապէս ուշադրութիւն պէտք է դարձնել նրանց շինութեան վանք է գործուի նրանց շինութեան վանքի և ոչ էլ մի քար պակասացնելու, կամ նիւթականի պակասութեամբ, կամ... և այլն:

Ահա թէ ինչու համար անհաճեալ է առաջուց պարզել, թէ ինչ միջոցներ կան ի նկատի, ինչ կարողութիւն և եկամուտ ունի վանքը: Իսկ դրա համար բաւական է որ հրապարակով հաշիւ տեսնուի վերջին երեք տարուայ ընթացքում վանքի և ու մուտքի համար: Մի ժամանակ «Երազմու»-ը սկսել էր այդպիսի հաշիւներ հրատարակել: Հրապարակական հաշիւներութիւնը շատ

Ս. Փ.

Եւրոպայի մէջ մասամբ չենք հաս-
կանում մեր կողման խորհուրդը»։ այս-
ինքն եթէ հասկանալիքը որ մեզ վրայ,
իրեն որպէս հօր վրայ, իրեն հօտի հօտի
վրայ, իրեն եկեղեցու բոլոր անդամներ
գլուխ անցած գլխի վրայ աւելի պարտե-
ր են աւելի բարձր պարտեք կան գրուած,
քան որ կատարում ենք այժմ, այնժա-
մանակ այսպէս չէինք լինիլ մեկուտա-
ցած և անհոգ։

Եւ քանի որ ես en toutes lettres
ստորագրել եմ անունս, ապա և չէի
բաշուի ճշմարտութիւնը համարձակ խո-
սելուց, մոթէ անարարներով չէի բաւա-
կանանալ, ուղիղ դարս կրքերէի այն
անձնաւորութիւնը, որի հետ գործ ու-
նէի։ Բայց ես երբէք Ն. Բ. Սրբազնու-
թեան անձնաւորութիւնը չեմ ունեցել
ի նկատի։

Ի մի բան. իմ ասած չէր ու հէշտ-
էնդէն ես միշտ փնտրել ու փնտրում
եմ մեր քահանայներու մէջ, և ոչ մեզ
նից դուրս։

Էմմանուէլ քահ. Նալբանդեան։
Թիֆլիս, 7 յոյնիս։

Ք Ր Ո Ն Ի Կ Ո Ն

«Անշուտ հոգեւորականութիւն» անունով
յօդուածը տպւելիս, խմբագրութիւնն ոչ
մի անձնաւորութիւն ի նկատի չի աւնե-
ցել։ այդպիսի մի դիտարկութիւն չի
ունեցել և յօդուածի հեղինակը, ինչպէս
այդ երբեմն է նրա խմբագրութեանս
ուղղած նամակից։

Պետրոսեղի յայտնող. արժ. Տիրա-
վարդապետը կանչուած է ու Էջմիածին։
Լուր կայ, որ Վեհափառ Հայրապետը
այստեհտեհ ոչ Մոսկուայում և ոչ էլ Պե-
տերբուրգում յայտնող չի նշանակելու։
Չպիտիք որոնք ճշմարիտ է այդ լուրը,
այդք մենք կարծում ենք որ հեռուոր
հայրերն ու Էջմիածնի անմիջական ներ-
կայացուցչից զրկելով ոչ նպատակաւ է
և ոչ էլ ցանկալի։ Գուցէ այդ հոգեւոր
իշխի միայն կամայականութեան սխա-
տար մայրաքաղաքում ապրող մի քանի
հայրերի համար։

Ազգայնեք։ «Նով Օր» ին Արգունից
հազարում են, որ աստղակները գեւ-
չեն պակասել այդ գաւառում. բացի ե-
ղած աւազակային խմբերից մի քանիս-
նքն էլ նոր են կազմուել վերին Աջու-
րիայում։ Միևեքիւն յայտնող ստորադ
տա-
րած որ Մացի Պիպիա աստղակապետը
Սիրիւի ճանապարհին մեռել է։

Գիւղացիականութեան ընկերութիւնը ուր-
բաթ, նոյեմբերի 15-ին նիստ և ունե-
նալու, ուր կարող են ներկայ լինել և
կողմանի մարդիկ։ Նիստի պարագ-
մունքները լինելու են ընթացիկ գոր-
ծերը (1897 թուականի բիւլէն, լրագրի
հրատարակութեան հարցը և այլն) և
Պ. Փիլիպովի գեղեցումը «Անդրկովկա-
սում տնային գործուածքների արտե-
սութեամբ լաւարդացնելու միջոցների մասին»։
Սկիզբը ժամը 8-ին է։

Գաղափարային վարչութեան չորրորդ ան-
գամ ընտրուել է իշխ Ս. Մ. Արդութեա-
նը գլխ. քառասունակի համար 28 ձայ-
նով ընդդէմ 11-ի։

Պրոֆ. Բրիկնի, Նոյեմբերի 4-ին Գեյ-
մանիայի մաս քաղաքում վախճանուել
է յայտնի պատմաբան պրոֆ. Բրիկնիէրը։

Նոր առաջարկութիւն։ Խնդիր է յարու-
ցուած, որ երկրակազմների կայաքաննե-
րի կառավարչութեան պաշտօնը այն
պիսիներին տան, որոնք ունենան գոնէ
գիմնազիկներին վեցերորդ դասարանի
ուսում։

Գաղափարային կշիռի հարցը։ Պետական
խորհրդում ընդունուել է չուանկութեան և

հրապարակներում քաղաքային կշիռները
պահելու հարցը։

ՄԵԶ ԴՐՈՒՄ ԵՆ

ԹՈՓՏԻ գիւղից (Նոր-Նախիչ.) Ինչպէս
յայտնի է «Նոր-Գար» ի ընթերցողներին,
այս գիւղի ուսումնարանի չիւնութեան
գործը զարգացնելու է մարմնաւոր իշ-
խանութեան հրամանով։ Այժմ շարու-
նակում են նորից չիւնութիւնը, հարկա-
ւոր նախապատրաստութիւնները տես-
նելով։ Հիմքը նորից բացին և աղիւսով
ու կրով սովորեցրին։ Դասամուտները վը-
րայի փայտերը փոխեցին քանդակով ար-
դէն ամբացած պատերը մինչև յուսա-
մունքները։ Թէ արտաքինում և թէ ներ-
քինում սուտը արին։ Այս բոլորն աւելի
քան երկու հազար ր. նստեց. և ինչու
այսքան աւելորդ ծախս։ Նրա համար,
որ գիւղացիք հաստատով յաջորդի խոս-
քերին՝ առանց ճարտարագետի հսկա-
ղութեան էին գործ սկսել։

Հայր յաջորդը խոստացել էր ամեն
արդիւնքների յաղթելով մինչև սեպտեմ-
բերի 20-ը պատրաստել ուսումնարանը,
սակային նոյեմբերը մտանք և դեռ պատ-
րաստ չէ. և հաւանական էլ է, որ այս
ուսումնարանն առում պատրաստ էլ
չլինի, որովհետեւ ա). փող չկայ. բ). ա-
ւարտելուց յետոյ իշխանութեան կող-
մից նշանակուած մոսնաժոդով քննու-
թեան պիտի ենթարկուի և եթէ վատնող
չանանուի ապա միայն ուսումը կարող է
սկսուել։

Հ. յաջորդի կամայականութեան պատ-
ճառով հասարակութիւնը թէ նիւթա-
կան և թէ մատուր վնասներ է կրում
Այդ բաւական չի. նա վրէժնորդի է լի-
նում և այդ կամայականութեան դէմ
բողոքողներին։ Արձակուած է պաշտօնից
ուսումնարանիս աւագ ուսուցիչը, որ տե-
ղացի լինելով և գիւղիս հանդամանքնե-
րին լու ծանօթ իւր բազմամեայ ծա-
նայութեամբ, հասակակութեան մեծա-
մասնութեան կողմն անցած միայն գիւ-
ղի յարմարութեան և արպարութեան
համար էր ձայն բարձրացնում։ Եւ այդ
մարդը այսօր զրկուած է իւր բազմա-
նամ ընտանիքով մի կտոր հացից։

Գիւղացիներից շատերը զայաջացած
այս անարդարութեան դէմ իրենց երե-
խանքին ուսումնարան չեն ուղարկում
և մի աստուար ստորագրի խնդրով դիմել
են թեմիս գերատեսչին կառավարչին,
որ իրենց յարգած ուսուցչին վերադա-
նալու համար իւր պաշտօնում կամ քննու-
թեան կատարել և պարզի կործը։
Մակայն մինչև այսօր ոչ ոք պատուած
քննութիւնն է սկսում և ոչ ուսուցչին
իւր պաշտօնում հաստատում։

ԱՅՄԵՆԱՊՈՒՅՏ. Լրագրներից տեղեկանա-
լով, որ Չամբասու թիմական դպրանո-
ցի հարցն արդէն լուծուած է և Բագ-
ուում պիտի բացուի, չամբասուցը, որոնք
անհրաժեշտ էին, թէ Չամբասում պիտի
բացուի այդ դպրոցը, թէ հեռաւորով և
թէ առանձին խնդրով դիմեցին ազգիս
Վեհափառ Հայրապետին, որ քանի ուշ
չէ, փոխել իւր վճիռը, քանի որ թեմի
հայրերի ստուար մեծամասնութիւնը Չա-
մբասում և Գիւղիցի գաւառներում և
կենդանացած և Չամբասում բացուելով
թեմական դպրանոցը, աւելի մատչելի
կըլինի ամբողջ թեմի հայրերին, քան
Բագուում, որ ամեն կողմից դժուարու-
թիւններ կան։

ԹՈՎՈՒՅԻՑ (Չամբաս. գաւառ).—Այս
գիւղի եկեղեցին մտնողը կրկարծի թէ
մի ինչ որ աւերակ է մտնում և չի հաւա-
տալ որ նա մօտ 200 տան աղօթարանն
է. պատերը փլուծ են, առաստաղը
տեղ տեղ րայ է, պատերից թափուած
հողից հողակոյտեր են կազմուած, իսկ
թէ անձրի օրերը ինչ կըլինի, այդ հեշտ
է ենթադրել։ Խիզճ գիւղացիք շարաթ-
ներով զանգել ձայն չեն լսում, իսկ
պատարագ հօ շատ սակաւ։ Երբ մէկը
համարձակութիւն է ունենում քահա-

նային դիմելու այդ առթիւ, նա պա-
տասխանում է «գնում հէ ժամ առիւիս
էլ մի տախտակ ընկնի գլխիս»։ 24-ի-
տենք, թէ ուրեմն ուրիշ էլ ո՞վ պէտք է
մտածի դրա մասին։ Սուտ են թէ ե-
կեղեցին 2000 թուր. փող ունի, բայց
ինչպէս առածն ստու է «անումը կայ
ամանումը չկայ»։

2ԱՄԴՈՒՐԱՆ գիւղից (Ախալք. գաւառ).
Մեր գաւառի Արագած գիւղի եկեղե-
ցու դռները մինչև այժմ փակ են հնու-
թեան պատճառով։ Գիւղացիք կամենա-
լով մի նոր եկեղեցի կառուցանել, վի-
մել են ճարտարագետի ու Ն. Գրիգոր-
եանի խորհուրդներին։

ՄԱՍՈՒԼԻ ԶՈՒՐԶԸ

«Նով. Վր.» հարկ չի գտնում մի-
ջողպային կոնֆերենցիա հրաւիրու-
թեքական գործերի համար։ Նրա տեղով
կոնֆերենցիաները առհասարակ Ռու-
սիայում քաղցր յիշատակներ չեն յա-
րուցանում, իսկ արեւելեան գործերին
վերաբերելու կոնֆերենցիաները մինչև
անգամ վերաւարանք են աղղուել առե-
ներին։ Թեքական խնդրում է ապէս
խառն են միայն երկու պետութիւն—Ռու-
սիան և ինքը Թեքերին։

Գոնֆերենցիա Ռուսիայի համար ոչինչ
չի խոստանում, իսկ Թեքերիայի համար
նոյնպէս քիչ բան է խոստանում—բաժա-
նում «Սո», բաժանում, կըպնեն եւրո-
պական բոլոր գիւտնադէտները, սրբիչե-
տե և Թեքերիան աղղու է պահպանել կարգը
իւր աստիճանների մէջ և վերջ տալ ան-
գլոսթիւններին։ Բայց, բացի կոնֆերեն-
ցիայից և Թեքերիայի բաժանումից, ուրիշ
միջոց չկայ արդեօք, որ այդ անգլոսթ-
իւնները ու արեւելեան թեքերիները գաղա-
բին։ Մենք կարծում ենք, որ կայ, և դա
հաստատական կըլլա՞ր թեքացած մարդու
համաձայնութիւնն է հոգի և բարեպաշտ
մարդու հետ, համաձայնութիւնն աշխարհ-
ութեան վերաբերմամբ, Ռուսիայի առանձին
համաձայնութիւնը Թեքերիայի հետ։

Մենք կարծում ենք, որ կոնֆերենցիայի
փոխարէն մենք պէտք է գրադուրել հե-
տեւել խնդրով. Ի՞նչ պայմաններով մենք
կարող ենք երաշխաւոր լինել Թեքերիային
ապահովելու համար իւր գոյութիւնը։
Մենք պատրաստ ենք ինչպէս գնել
մինչև անգամ աւելի խիտ կըրպով.
Ի՞նչ պայմաններով մենք կարող ենք թեք-
երից ապահովելու եւրոպական եւ ուր
հաստատել։

Թեքերիայի բաժանումը հերթական խն-
դի դարձնելու համար Անգլիայի գործ
գրած ջանքերից յետոյ, Թեքերիան տա-
նույն պէս գոյութիւն ունի։ Այդպիսի բան
չէր լինի, եթէ նոյնը կամենաւ Ռուսիան։
Բայց Ռուսիայի և Անգլիայի նպատակները
ինչպէս նաև հոգորթիւնը Վաշինգթոնի վրայ
բոլորովին տարբեր են։ Ռուսիան մի բան
է կամենում—չլիանքներին ապահովութիւն,
Անգլիան կամենում է Թեքերիայի բաժա-
նում։ Անգլիան է, որ կտրապաշտել այս
կամ այն վճիռը, որովհետեւ ոչ մի կոն-
ֆերենցիա չի կարող միջազգային Վ. Գրիգոր
ստեղծել։ Այս երկու վճիռների մէջ Թեք-
երիան հարկադրուած կըլինի ընտրութիւն
անել, և հազիւ թէ կարելի է գոտար հա-
մարել ընտրութիւնը։

ԳԵՂԱՐԱՆԵՑ ԵՒ ԳԵՂԱՆՈՒԹԻՒՆ

Օգնութեան կարօտ երկրէ. «АСТРАХАН-
СКИЙ ЛИСТОК» թերթը բարեգործ-
ների ուշադրութիւնն է հրաւիրում
մի հայ երգչի՝ Բեկ-Խանի վրայ, որ շատ
լու ձայն և ընդունալութիւն ունի, և
Մոսկուայի կոնսերվատորիայում քննու-
թիւն է տուել, բայց չի ընդունուել ուսման
վճարը չնիւթայանքի պատճառով։
Մոսկուայի երգչեկոմիտեի անաշխա-
կարդ ուսուցիչները շատ նպատակաւ
կարծիք են յայտնել պարտի մասին։
Ով որ կըլիմանայ օգնել այդ պարտին,
թող դիմէ յիշեալ թերթի խմբագրա-
տանը. Ի նկատի ունենալով գեղա-
բուստի ստոր վիճակը մեր հայի-
րիս մէջ, մենք կարծում ենք, որ գե-
ղաբուստի ամեն մի մշակին օգնելը,
հարուստների բարոյական պարտաւա-
նութիւնն է։

Հայոց ներկայացում. Հինգշաբթի թիֆ-
լիսի Վրաց աղետական. Թատրոնում ի
նպատակ ու. Յարութիւնեանի ներկայաց-
նելու են «Մարտա Առաջին» պատմա-
կան դրաման և «200 հազար» վոդեվիլը։

Նոր ծառերը սպասուածից աւելի քիչ
յաճախողներ է գրաւում, գլխաւորապէս
այն պատճառով, որ երգիչներին և երգ-
չուհիներին ընտրութիւնը անյաջող է։

Հետաքրքրական նորութիւն. Գրականա-
կան աշխարհը այժմ շատ է հետաքրք-
րուած հոգեկան հիւանդութիւնների
թիւի ճշուրդի աշխատասիրութիւնով,
որի մէջ դուրս է բերուած հեղինակի
արած բժշկական դիտողութիւնները
զանազան յայտնի մարդկանց վերաբե-
րելու։ Աշխատասիրութեան առաջին հա-
տորի մէջ դուրս է բերուած Էմիլ Զո-
լան, որին ուսումնասիրել է բժշ. ճո-
լուզը ամենայն մանրամասնութեամբ։

ԹԵՂԱՎՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ն Ա Մ Ո Վ Գ Պ Ա Ր Ս Ո Վ Ս Տ Ն Ի Յ
(«Նոր-Գար»-ի թղթակցից)

ԳՐԱՐԱՆԵՑ ՄԱՍՈՒԼԸ.

ԹԵՂԻԻԶ 13 հոկտ. Դեռ ես 93 թուին
մի մտնումը յայտարարութիւնից իմա-
ցուցեց, որ 94 թուից Թեքերում կը
հրատարակուի «Զուրկ» անունով մի
հայերէն շարաթափերթ, որը իւր բաղ-
մակողմանի յօդուածներով կըլիմաքից-
նէ պաշակահային և կապուէ նրան տի-
րող խաւարից։ Զատերի սիրտը լցուց
երկրորդութեամբ, որ վերջապէս պարսկա-
հայր կուրենայ մի թերթ, որը շարու-
նակ կը մտածէ իրեն համար, կըլիմաք
բողոքականութեան ու կաթոլիկութեան
դէմ, որոնք չեն գաղաբում իրենց պրո-
պագանդան տարածելուց։

Հասում 94 թուականը. վերջապէս,
ստացուեց այդ թերթի առաջին հա-
մարտիկը, բայց հինգ սկզբից շատերին
հիասթափեցրեց։ Այդ թերթը ոչ այլ
ինչ էր, եթէ ոչ Թիֆլիսում հրատարա-
կուող թերթի ճիւղը, որի նպատակն ու
ընթացքը յայտնի է։ Զուրկն էլ ունէր
իւր բաղաժամ խմբագիրը, որ իւր անունն
ու աղգտնուել ստորագրելուց բացի, ու-
չինչից տեղեկութիւն չունէր. ոսկայն
չմտաւորաւր ասելու, որ Զուրկն ու
Զուրկն տեղեկութիւն չունեցող մի
շարք օգնականներ աշխատեցին գործը
զրուի բերելու համար։ Թեքերը իրեն
ուղղութիւն ընդունել էր «հայոցայն»
որը առանց խորութեան բաժանում էր
բոլորին և բաժանում է մինչև այժմ
մինչև որ լցուի բանն մարգարէի։ Թեք-
ի զաւառականութիւնը թղթակցները, որոնք
բոլորն էլ ձուլից նոր գուր եկած հայ
բողոքականներ էին, օգտուելով պատեհ
առիթից, սկսեցին իրենց առաքելու-
թիւնը, իսկ քաղաքների թղթակցները
որ զանազան գաւառներէն պատկանող
պատանիներ էին, սկսեցին աջ ու ձախ
ցրուել իրենց վայրախօսութիւնները։

Ինչպէս յիշեցինք, թերթի խաւարի
խմբագիրը գուրկ լինելով հասարակ
կրթութիւնից, ունէր իւր աշխատանքը,
որոնց գլխաւորն էր Վ. Փափագեանը,
մի մարդ, որի մտաւոր ու բարոյական
արժանիքները յայտնի են և ուսուսանի-
րիւղ։ Այդ գաղանի խորհրդական խմբա-
տի թեքագրութեամբ սկսուեց թերթը
յառաջադրման հայոցայնի մէջ մինչև այն
աստիճան, որ շատերը սկսեցին այլևս
այդ թերթի երեսը չընտանի։ Սակայն
թերթը ունեցաւ նաև իւր համակարգ-
ները, որոնք հեռու տեղերից աճառա-
րեցին դէպի Պարսկաստան, կըլիմաք
պարսկահայ մտնողներին, որոնք բուն
Թատրիկի Լիւիսա թաղի գաղացի դար-
ձաւ։ Թաղի միամիտ հոգաբարձութիւնը
խառնուելով դրանց լիզուրից, գաղացի
յանձնեց «Զուրկ» խաղաղօգնեցին, որոնք
սկսեցին ուժ տալ իրենց խոյտառակ
օրգան Զուրկին, և դրա միջոցով սկսե-

ցին յարձակումներ գործել «Նոր-Գար» ի
դէմ և նրա թղթակցներին դէմ. ոսկայն
«Նոր-Գար» երբեք ուղարկուի չըրար-
ձրեց այդ թերթի վրայ, անպատասխան
թղթեց դրանց հայոցայնը, մինչև որ
կատարուեց մեր գրուածքների պարզ
երկուութիւնը։ Ներկայ թուականից սկը-
սուեց Թեքերում հրատարակուել մի
ուրիշ հայերէն շարաթափերթ «Աստղ-
Արեւելեան» անունով, որը պէտք է Զուր-
կին հակառակ ընթացք բռնէր։ Ինչ ինչ
պատճառներով պարսկահայերի երկրորդ
թերթը ենթարկուեց զանազան խոչըն-
դոտների և իւրեքդ պաղարեց. ոսկայն մի
քանի շարաթից յետոյ, վերստին սկսու-
եց հրատարակուել և իրականում բոլորի
Վ. Փափագեանն ստորագրութիւն կըրող
յօդուածներ լոյս տեսան այդ թերթում
որոնք ուղղուած էին Զուրկի խմբագրի
դէմ, անուանելով նրան—գող. սրիկայ,
խաբարայ, անգէտ, լիւր և այլն փողո-
ցային հայոցայններ։ Դիմակը պատու-
եց և պարզ յայտնուեց Զուրկի խմբա-
գիր աշխատակիցների խաւարի պատ-
կերը, որից զարգացած գողերն անգամ
պիտի սոսկային տեսնելով կատարուած
գողութիւնները։ Սկսուեց լսանակալը
Փափագեանի ու Զուրկի մէջ, որը մինչև
այժմ էլ շարունակուում է, որովհետեւ
կատարուած գողութիւններն այնչափ
շատ են, որ գրուելով չեն վերջանում
(տես, Զուրկ № 27-րդ)։ Դուրսիւն
արհեստի մէջ, Զուրկի նախկին խմբա-
գիր Փափագեանը այնքան ստոր է եղել
որ մի ինչոր խեղճ մարդու ետփոխելին
էլ է գողացել ու անյայտացել։ (տես,
Զուրկ № 27-րդ Փափագեանի գողացած
իրերի ցուցակը) Ի հարկէ այս բոլոր
գողութիւնները կատարուել են Զուրկի
խմբագրատանը, ուր բոլոր աշխատողնե-
րը մօտ են ունեցել, այդպէս են ցայտ
տալիս Փափագեանի «Աստղ Արեւելեա-
նում» գործ նամակները։

Թեքերից յետոյ, հերթը եկաւ Թաւ-
րիզում աշխատողներին. անշուտ «Նոր-
Գար» ի ընթերցողները չեն մոռացել
մեր այն յօդուածները, որ նկարագըր-
ւում էին Թատրիկի ազգային գաղաց-
ներում կատարուած սարսափելի այն
սխառագործութիւնները, որոնք կատար-
ւում էին յիշեալ թերթի աշխատակից-
թղթակցի մտնակաւորները իրենց խմբ-
ագրապետ, տեսչի առաջնորդութեամբ
միշտ։ Իվիւթոյ հոգաբարձութիւնը սթա-
փուեց ընդի և փառաւորապէս վտնդեց
այդ ինքնակոչ գաւառաբաններին, որոնք
վերաւորուած իրենց հանգիստը գտան
Թեքերում ի գողն Զուրկի, որ և ուն-
ինայ սկսեցին հայոցայն այն հոգաբար-
ձութեանը որին մի ժամանակ իրակա-
կում էին։ Հոգաբարձութեան անուամ պ.
Աստուր Փանուելեանը այլևս չլիմա-
նալով այդ գրադարութիւններին մի
երկար յօդուածով պատասխանեց Զուր-
կին ապացուցանելով նոր Գարում գրու-
ածներին ճշտութիւնը. ոսկայն այդ թեր-
թը մինչև այժմ էլ չի ապել պարտի
պատասխանը և շարունակում է հայհա-
յել առաջնական իւր աւելի եռանդով։
Այս այս է պարսկահայ մամուլի գրու-
թիւնը, այս թերթին է որ պէտք է դաւ-
պանել պարսկահայ նոր սերունդին, և
առաջնորդի դէպի լոյս։ 2 մոսնանք
ուսիլ, որ այդ թերթը երբեմն մոցիւրուի
պաշտօն էլ է վարում, հայ աղջիկներին
օտարներին հետ ամուսնացնելով։ Մենք
էլ չաւ գործերի հանդիսատեսն ալաք է
լինինք այդ թերթի կաղմից, որոնք մեզ
միայն վնաս պէտք է բերեն զօրադա-
բար։

Պալուէնի.

Ս. ԳԵՏԵՐԻՍԻՍԻԳ. Գիրակի, նոյիմը.
3-ին, կայացուած հայոց եկեղեցու ծխա-
կանների ժողովը. 190 ծխականներից
ներկայ էին միայն 68 մարդ. ժողովը
նշանակուած ժամանակից մի ժամ ուշ
սկսուեց։ Բայց հինգ այն երգչին ներ-
աղէն նկատ պիտի սրուէր, յան

